EUROPSKA
KOMISIJA

Bruxelles, 24.5.2023.
COM(2023) 615 final

Preporuka za

PREPORUKU VIJEĆA

o Nacionalnom programu reformi Litve za 2023. i davanje mišljenja Vijeća o Programu stabilnosti Litve za 2023.

{SWD(2023) 615 final}

Preporuka za

PREPORUKU VIJEĆA

o Nacionalnom programu reformi Litve za 2023. i davanje mišljenja Vijeća o Programu stabilnosti Litve za 2023.

VIJEĆE EUROPSKE UNIJE,

uzimajući u obzir Ugovor o funkcioniranju Europske unije, a posebno njegov članak 121. stavak 2. i članak 148. stavak 4.,

uzimajući u obzir Uredbu Vijeća (EZ) br. 1466/97 od 7. srpnja 1997. o jačanju nadzora stanja proračuna i nadzora i koordinacije ekonomskih politika[1], a posebno njezin članak 5. stavak 2.,

uzimajući u obzir Uredbu (EU) br. 1176/2011 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. studenoga 2011. o sprečavanju i ispravljanju makroekonomskih neravnoteža[2], a posebno njezin članak 6. stavak 1.,

uzimajući u obzir preporuku Europske komisije,

uzimajući u obzir rezolucije Europskog parlamenta,

uzimajući u obzir zaključke Europskog vijeća,

uzimajući u obzir mišljenje Odbora za zapošljavanje,

uzimajući u obzir mišljenje Gospodarskog i financijskog odbora,

uzimajući u obzir mišljenje Odbora za socijalnu zaštitu,

uzimajući u obzir mišljenje Odbora za ekonomsku politiku,

budući da:

(1) Uredba (EU) 2021/241 Europskog parlamenta i Vijeća[3] kojom je uspostavljen Mehanizam za oporavak i otpornost stupila je na snagu 19. veljače 2021. Mehanizmom za oporavak i otpornost pruža se financijska potpora državama članicama za provedbu reformi i ulaganja i generira fiskalni impuls koji će se financirati sredstvima EU-a. U skladu s prioritetima europskog semestra on doprinosi gospodarskom i socijalnom oporavku te provedbi održivih reformi i ulaganja, posebno u cilju promicanja zelene i digitalne tranzicije i jačanja otpornosti gospodarstava država članica. Mehanizam pomaže i u jačanju javnih financija te poticanju rasta i otvaranju radnih mjesta u srednjoročnom i dugoročnom razdoblju, poboljšanju teritorijalne kohezije unutar EU-a i podupiranju kontinuirane provedbe europskog stupa socijalnih prava. Maksimalni financijski doprinos po državi članici u okviru Mehanizma za oporavak i otpornost ažuriran je 30. lipnja 2022., u skladu s člankom 11. stavkom 2. Uredbe (EU) 2021/241.

---

1 SL L 209, 2.8.1997., str. 1.
2 SL L 306, 23.11.2011., str. 25.
3 Uredba (EU) 2021/241 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. veljače 2021. o uspostavi Mehanizma za oporavak i otpornost (SL L 57, 18.2.2021., str. 17.).

(2) Komisija je 22. studenoga 2022. donijela Godišnji pregled održivog rasta za 2023.[4], čime je označen početak europskog semestra 2023. za koordinaciju ekonomskih politika. Europsko vijeće potvrdilo je 23. ožujka 2023. prioritete tog pregleda na temelju četiri dimenzije konkurentne održivosti. Komisija je 22. studenoga 2022. na temelju Uredbe (EU) br. 1176/2011 donijela i Izvješće o mehanizmu upozoravanja za 2023., u kojem je utvrđeno da je Litva jedna od država članica koja je možda pogođena neravnotežama ili za koju postoji rizik da bude pogođena neravnotežama i za koju je potrebno detaljno preispitivanje. Komisija je istog dana donijela i mišljenje o nacrtu proračunskog plana Litve za 2023. Komisija je donijela i Preporuku za preporuku Vijeća o ekonomskoj politici europodručja, koju je Vijeće donijelo 16. svibnja 2023., kao i Prijedlog zajedničkog izvješća o zapošljavanju za 2023., u kojem se analizira provedba smjernica za zapošljavanje i načelâ europskog stupa socijalnih prava i koji je Vijeće donijelo 13. ožujka 2023.

(3) Iako gospodarstva EU-a pokazuju iznimnu otpornost, geopolitički kontekst i dalje ima negativan utjecaj. Čvrsto stojeći uz Ukrajinu, EU je svoj program gospodarske i socijalne politike EU-a usmjerio na smanjenje negativnih posljedica energetskih šokova na ranjiva kućanstva i poduzeća u kratkoročnom razdoblju te na nastavak rada na zelenoj i digitalnoj tranziciji, potpori održivom i uključivom rastu, očuvanju makroekonomske stabilnosti i povećanju otpornosti u srednjoročnom razdoblju. U velikoj je mjeri usmjeren i na povećanje konkurentnosti i produktivnosti EU-a.

(4) Komisija je 1. veljače 2023. objavila Komunikaciju „Industrijski plan u okviru zelenog plana za doba nulte neto stope emisija”[5] u cilju povećanja konkurentnosti industrije EU-a s nultom neto stopom emisija i omogućivanja brzog prelaska na klimatsku neutralnost. Taj plan dopunjuje sadašnje napore u okviru europskog zelenog plana i plana REPowerEU. Cilj je tog plana omogućiti poticajnije okruženje za povećanje EU-ovih proizvodnih kapaciteta za tehnologije i proizvode s nultom neto stopom emisija koji su potrebni za ostvarenje EU-ovih ambicioznih klimatskih ciljeva te osigurati pristup relevantnim kritičnim sirovinama, među ostalim diversifikacijom nabave, primjerenim iskorištavanjem geoloških resursa u državama članicama i povećanjem recikliranja sirovina. Plan se temelji se na četiri stupa: predvidljivom i pojednostavnjenom regulatornom okruženju, bržem pristupu financijskim sredstvima, unapređenju vještina i otvorenoj trgovini za otporne lance opskrbe. Osim toga, u cilju oblikovanja regulatornog okvira za poticanje rasta, Komisija je 16. ožujka 2023. objavila Komunikaciju „Dugoročna konkurentnost EU-a: perspektiva nakon 2030.”,[6] koja se temelji na devet međusobno dopunjujućih pokretača konkurentnosti. U njoj se utvrđuju prioriteti politike koji se odnose na aktivno uvođenje strukturnih poboljšanja, dobro usmjerena ulaganja i regulatorne mjere za dugoročnu konkurentnost EU-a i njegovih država članica. Preporuke u nastavku pridonose ostvarenju tih prioriteta.

(5) Europski semestar za koordinaciju ekonomskih politika nastavlja se u 2023. razvijati u skladu s provedbom Mehanizma za oporavak i otpornost. Potpuna provedba planova za oporavak i otpornost i dalje je ključna za ostvarenje prioriteta politika u okviru europskog semestra jer se planovi odnose na sve relevantne preporuke ili na znatan dio relevantnih preporuka za pojedinu zemlju izdanih posljednjih godina. Preporuke za pojedinu zemlju iz 2019., 2020. i 2022. i dalje su jednako relevantne i za planove za oporavak i otpornost koji su revidirani, ažurirani ili izmijenjeni u skladu s člancima 14., 18. i 21. Uredbe (EU) 2021/241.

---

4 COM(2022) 780 final.
5 COM(2023) 62 final.
6 COM(2023) 168 final.

(6) Uredba o planu REPowerEU[7] donesena je 27. veljače 2023. s ciljem da se postupno ukine ovisnost EU-a o uvozu fosilnih goriva iz Rusije. To će doprinijeti energetskoj sigurnosti i diversifikaciji opskrbe energijom u EU-u, dok će se istodobno povećavati uvođenje energije iz obnovljivih izvora, kapaciteti za skladištenje energije i energetska učinkovitost. Uredbom se državama članicama omogućuje da u svoje nacionalne planove za oporavak i otpornost dodaju novo poglavlje o planu REPowerEU kako bi financirale ključne reforme i ulaganja kojima će se doprinijeti ostvarenju ciljeva plana REPowerEU. Tim reformama i ulaganjima doprinijet će se i povećanju konkurentnosti industrije EU-a s nultom neto stopom emisija, kako je navedeno u Industrijskom planu u okviru zelenog plana za doba nulte neto stope emisija i provedbi preporuka za pojedinu zemlju koje se odnose na energetiku i upućene su državama članicama 2022. odnosno 2023., ovisno o slučaju. Uredbom o planu REPowerEU uvodi se nova kategorija bespovratne financijske potpore koja se državama članicama stavlja na raspolaganje za financiranje novih reformi i ulaganja u energetici u okviru njihovih planova za oporavak i otpornost.

(7) Komisija je 8. ožujka 2023. donijela Komunikaciju o smjernicama za fiskalnu politiku u 2024., kako bi državama članicama olakšala pripremu programa stabilnosti i konvergencije i tako poboljšala koordinaciju politika[8]. Komisija je podsjetila na to da će se opća klauzula o odstupanju iz Pakta o stabilnosti i rastu deaktivirati krajem 2023. U razdoblju 2023.–2024. pozvala je na provedbu fiskalnih politika kojima se osigurava srednjoročna održivost duga i održivo povećava potencijalni rast. Države članice pozvane su da u svojim programima stabilnosti i konvergencije za 2023. navedu kako će svojim fiskalnim planovima osigurati usklađenost s referentnom vrijednosti deficita od 3 % BDP-a te uvjerljivo i kontinuirano smanjenje duga ili zadržavanje duga na razboritim razinama u srednjoročnom razdoblju. Komisija je države članice pozvala da postupno ukinu nacionalne fiskalne mjere uvedene za zaštitu kućanstava i poduzeća od naglog porasta cijena energije, počevši od najmanje ciljanih mjera. Navela je da bi, bude li mjere potpore trebalo produljiti zbog novih pritisaka na cijene energije, države članice takve mjere trebale znatno bolje nego prije usmjeriti na ranjiva kućanstva i poduzeća. Komisija je predložila da fiskalne preporuke budu kvantificirane i diferencirane te izrađene na temelju neto primarnih rashoda, kako je predloženo u Komunikaciji Komisije o smjernicama za reformu okvira gospodarskog upravljanja EU-a[9]. Preporučila je da sve države članice nastave štititi ulaganja koja financira država i osiguraju djelotvorno korištenje sredstava iz Mehanizma za oporavak i otpornost i drugih fondova EU-a, posebno za potrebe ciljeva zelene i digitalne tranzicije i otpornosti. Komisija je navela da će Vijeću predložiti pokretanje postupaka u slučaju prekomjernog deficita u proljeće 2024. na temelju podataka o realizaciji za 2023., u skladu s postojećim pravnim odredbama.

(8) Komisija je 26. travnja 2023. predstavila zakonodavne prijedloge za provedbu opsežne reforme EU-ovih pravila gospodarskog upravljanja. Glavni je cilj tih prijedloga ojačati održivost javnog duga i reformama i ulaganjima promicati održiv i uključiv rast u svim državama članicama. Prijedlozi bi državama članicama omogućili više kontrole nad izradom svojih srednjoročnih planova, a istodobno se uvodi stroži sustav praćenja provedbe kako bi se osiguralo da države članice ispune obveze koje su preuzele u

---

7 Uredba (EU) 2023/435 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. veljače 2023. o izmjeni Uredbe (EU) 2021/241 u pogledu poglavljâ o planu REPowerEU u planovima za oporavak i otpornost i o izmjeni uredaba (EU) br. 1303/2013, (EU) 2021/1060 i (EU) 2021/1755 te Direktive 2003/87/EZ (SL L 63, 28.2.2023., str. 1.).

8 COM(2023) 141 final.

9 COM(2022) 583 final.

svojim srednjoročnim fiskalno-strukturnim planovima. Cilj je da se zakonodavni rad dovrši u 2023.

(9) Litva je 14. svibnja 2021. Komisiji dostavila svoj nacionalni plan za oporavak i otpornost u skladu s člankom 18. stavkom 1. Uredbe (EU) 2021/241. Na temelju članka 19. Uredbe (EU) 2021/241 Komisija je ocijenila relevantnost, djelotvornost, učinkovitost i koherentnost plana za oporavak i otpornost, u skladu sa smjernicama za ocjenjivanje iz Priloga V. toj uredbi. Vijeće je 20. srpnja 2021. donijelo Odluku o odobrenju ocjene plana za oporavak i otpornost Litve[10]. Isplata obroka ovisi o odluci Komisije, donesenoj u skladu s člankom 24. stavkom 5. Uredbe (EU) 2021/241, da je Litva u zadovoljavajućoj mjeri ostvarila relevantne ključne etape i ciljne vrijednosti utvrđene u Provedbenoj odluci Vijeća. Ostvarenje u zadovoljavajućoj mjeri podrazumijeva da mjere povezane s ostvarenim ključnim etapama i ciljnim vrijednostima nisu ukinute.

(10) Litva je 27. travnja 2023. dostavila svoj Nacionalni program reformi za 2023. i 28. travnja 2023. svoj Program stabilnosti za 2023., u skladu s člankom 4. stavkom 1. Uredbe (EZ) br. 1466/97. Zbog njihove uzajamne povezanosti ta su dva programa ocijenjena zajedno. U skladu s člankom 27. Uredbe (EU) 2021/241, u Nacionalnom programu reformi za 2023. uzima se u obzir i polugodišnje izvješće Litve o ostvarenom napretku u provedbi plana za oporavak i otpornost.

(11) Komisija je 24. svibnja 2023. objavila Izvješće za Litvu za 2023.[11] U njemu je ocijenjen napredak Litve u smislu relevantnih preporuka za tu zemlju koje je Vijeće donijelo u razdoblju od 2019. do 2022. i analizirana je provedba plana za oporavak i otpornost Litve. Na temelju te analize, u tom izvješću utvrđeni su nedostaci u odnosu na izazove koji nisu obuhvaćeni ili su samo djelomično obuhvaćeni planom za oporavak i otpornost, kao i novi i predstojeći izazovi. Ocijenjen je i napredak Litve u provedbi europskog stupa socijalnih prava i ostvarenju glavnih ciljeva EU-a u pogledu zapošljavanja, stjecanja vještina i smanjenja siromaštva, kao i napredak u ostvarenju UN-ovih ciljeva održivog razvoja.

(12) Komisija je provela detaljno preispitivanje za Litvu u skladu s člankom 5. Uredbe (EU) br. 1176/2011 i objavila rezultate 24. svibnja 2023[12]. Zaključila je da u Litvi ne postoje makroekonomske neravnoteže. Osobito, slabosti povezane s konkurentnošću cijena, vanjskim saldom i kretanjem cijena stambenih nekretnina nedavno su se povećale, no općenito se čini da su trenutačno ograničene. Nagli porast cijena energije snažno je pogodio gospodarstvo i inflacija se brzo povećala. Ipak, predviđa se da će se konkurentnost Litve polako oporaviti jer su cijene energije u padu. Tekući račun znatno se pogoršao u 2022. zbog povećanja cijena uvoza energije, ali predviđa se da će ove godine gotovo uravnotežiti. Očekuje se da će blagi deficit tekućeg računa neće ugroziti vanjsku održivost s obzirom na njegovu stabilnu poziciju. Ipak, inflacijski pritisci i pritisci na plaće mogli bi, ako se nastave, narušiti konkurentnost Litve, posebice zato što je temeljna inflacija znatno iznad prosjeka europodručja. Cijene stambenih nekretnina znatno su porasle od pandemije, no nema dokaza precijenjenosti i cijene sada postaju umjerene s obzirom na rast kamatnih stopa i gospodarsku recesiju u tijeku. Osim toga, dug kućanstava je nizak i bankarski sektor je dobro kapitaliziran, visokoprofitabilan i ima niske razine neprihodonosnih kredita. Politika je općenito

[10] Provedbena odluka Vijeća od 20. srpnja 2021. o odobrenju ocjene plana za oporavak i otpornost Litve (ST 10477/2021; ST 10477/2021 ADD 1).

[11] SWD(2023) 615 final.

[12] SWD(2023) 637 final.

povoljna, iako bi određene politike mogle pomoći da se smanje rizici koji proizlaze iz utvrđenih slabosti. U tom bi pogledu bila važna kontinuirana protuciklička fiskalna i makrobonitetna politika, koja bi se prema potrebi jačala. Istodobno, veći naglasak na poticanju tržišnog natjecanja na domaćem tržištu i politika za povećanje kvalitete i kvantitete ponude radne snage moglo bi pomoći u upravljanju pritiscima cijena i jediničnih troškova rada.

(13) Prema podacima koje je potvrdio Eurostat[13], deficit opće države u Litvi se s 1,2 % BDP-a u 2021. smanjio na 0,6 % BDP-a u 2022., dok je dug opće države pao s 43,7 % BDP-a krajem 2021. na 38,4 % BDP-a krajem 2022.

(14) Na saldo opće države utjecale su mjere fiskalne politike donesene radi ublažavanja gospodarskih i socijalnih posljedica povećanja cijena energije. U 2022. su te mjere koje su utjecale na smanjenje prihoda uključivale kompenzacije PDV-a za centralizirano grijanje za kućanstva, dok su mjere koje su utjecale na povećanje rashoda uključivale ograničenje tarifa za električnu energiju za potrošače iz kategorije kućanstva i potrošače koji nisu kućanstva te za prirodni plin za potrošače iz kategorije kućanstva i subvencije poduzećima koja posluju u sektorima na koje su utjecale visoke cijene energije. Komisija procjenjuje da je u 2022. neto proračunski trošak tih mjera iznosio 1,3 % BDP-a. Na saldo opće države utjecao je i proračunski trošak pružanja privremene zaštite raseljenim osobama iz Ukrajine, procijenjen na 0,3 % BDP-a u 2022. Istodobno je procijenjeni trošak privremenih mjera hitne potpore zbog pandemije bolesti COVID-19 pao s 0,6 % BDP-a u 2021. na 0,4 % BDP-a u 2022.

(15) Vijeće je 18. lipnja 2021. preporučilo Litvi[14] da u 2022. zadrži poticajan smjer fiskalne politike, uključujući poticaj iz Mehanizma za oporavak i otpornost, te očuva ulaganja koja financira država. Vijeće je Litvi preporučilo i da zadrži pod kontrolom rast tekućih rashoda koje financira država.

(16) Prema Komisijinim procjenama smjer fiskalne politike[15] bio je u 2022. kontrakcijski, na 0,9 % BDP-a, što je u kontekstu visoke inflacije bilo primjereno. Litva je u skladu s Preporukom Vijeća nastavila pružati potporu oporavku ulaganjima koja su financirana sredstvima iz Mehanizma za oporavak i otpornost. Rashodi financirani bespovratnim sredstvima iz Mehanizma za oporavak i otpornost i sredstvima drugih fondova EU-a iznosili su 1,1 % BDP-a u 2022. (1,3 % BDP-a u 2021.). Ulaganja koja financira država imala su neutralan učinak na smjer fiskalne politike[16]. Litva je stoga, u skladu s Preporukom Vijeća, očuvala ulaganja koja financira država. Ujedno je rast primarnih tekućih rashoda koje financira država (bez novih mjera na strani prihoda) imao kontrakcijski učinak od 0,9 postotnih bodova na smjer fiskalne politike. Litva je stoga u dovoljnoj mjeri zadržala pod kontrolom rast tekućih rashoda koje financira država.

---

13 Eurostat–Euro Indicators (Pokazatelji za europodručje), 47/2023, 21.4.2023.

14 Preporuka Vijeća od 18. lipnja 2021. i davanje mišljenja Vijeća o Programu stabilnosti Litve za 2021. (SL C 304, 29.7.2021., str. 68.).

15 Smjer fiskalne politike mjeri se kao promjena primarnih rashoda (bez diskrecijskih mjera na strani prihoda), isključujući privremene hitne mjere uvedene zbog krize uzrokovane bolešću COVID-19, ali uključujući rashode koji se financiraju bespovratnom potporom (bespovratna sredstva) iz Mehanizma za oporavak i otpornost i sredstvima drugih fondova EU-a, u odnosu na srednjoročni potencijalni rast. Za više detalja vidjeti okvir 1 u tablicama s fiskalnim statističkim podacima.

16 Ostali kapitalni rashodi koje financira država imali su ekspanzivan učinak od 0,2 postotnih bodova BDP-a.

(17) Makroekonomski scenarij na kojem se temelje proračunske projekcije u Programu stabilnosti realan je. Vlada predviđa da će se realni BDP povećati za 0,5 % u 2023. i za 3,0 % u 2024. Za usporedbu, u Komisijinoj proljetnoj prognozi 2023. predviđa se isti rast realnog BDP-a od 0,5 % u 2023. i manji rast BDP-a od 2,7 % u 2024., uglavnom zbog relativno sporijeg previđenog rasta potrošnje i ulaganja u 2024.

(18) Vlada u Programu stabilnosti za 2023. očekuje da će se udio deficita opće države u 2023. povećati na 2,2 % BDP-a. Povećanje u 2023. uglavnom je rezultat mjera kojima se povećavaju rashodi kojima je cilj potpora kućanstava s nižim dohotkom (kao što su povećanja socijalnih naknada i mirovina) kao i procijenjenih nižih prihoda od poreza i doprinosa za socijalnu sigurnost (kao udjela u BDP-u). Prema Programu stabilnosti očekuje se da će se udio duga opće države u BDP-u smanjiti s 38,4 % BDP-a krajem 2022. na 37,8 % BDP-a krajem 2023. U Komisijinoj proljetnoj prognozi 2023. predviđa se državni deficit od 1,7 % BDP-a za 2023. To je niže od deficita predviđenog u Programu stabilnosti, uglavnom zbog viših predviđenih prihoda od doprinosa za socijalnu sigurnost i nešto nižih predviđenih rashoda države za intermedijarnu potrošnju i ulaganja. U Komisijinoj proljetnoj prognozi 2023. predviđa se niži udio duga opće države u BDP-u od 37,1 % krajem 2023. Razlika je posljedica manjeg predviđenog deficita.

(19) Očekuje se da će na saldo države u 2023. i dalje utjecati mjere donesene radi ublažavanja gospodarskih i socijalnih posljedica povećanja cijena energije. Te mjere obuhvaćaju produljene mjere iz 2022. (osobito: ograničenje tarifa za električnu energiju i prirodni plin za potrošače iz kategorije kućanstava i potrošače koji nisu kućanstva). U Komisijinoj proljetnoj prognozi 2023. predviđa se da će u 2023. neto proračunski trošak tih mjera potpore iznositi 0,7 % BDP-a[17]. Čini se da mjere u 2023. nisu usmjerene na najranjivija kućanstva i poduzeća i da ne šalju jasan cjenovni signal s ciljem smanjenja potražnje za energijom i povećanja energetske učinkovitosti. Stoga nema ciljanih mjera potpore koje bi se trebale uzeti u obzir u procjeni usklađenosti s preporukom za 2023. Procjenjuje se da će proračunski trošak pružanja privremene zaštite raseljenim osobama iz Ukrajine ostati stabilan u odnosu na 2023. i iznositi 0,3 % BDP-a

(20) Vijeće je 12. srpnja 2022. preporučilo[18] da Litva poduzme mjere čiji je cilj osigurati da rast primarnih tekućih rashoda koje financira država u 2023. bude u skladu s općim neutralnim smjerom politike[19], uzimajući u obzir stalnu privremenu i ciljanu potporu kućanstvima i poduzećima koja su najosjetljivija na povećanje cijena energije te osobama koje bježe iz Ukrajine. Litva bi se trebala pripremiti za prilagodbu postojeće potrošnje u skladu s razvojem situacije. Litvi je bilo preporučeno i da poveća javna ulaganja u zelenu i digitalnu tranziciju te energetsku sigurnost uzimajući u obzir inicijativu REPowerEU, među ostalim iskorištavanjem sredstava iz Mehanizma za oporavak i otpornost i drugih fondova Unije.

(21) U Komisijinoj proljetnoj prognozi 2023. predviđa se da će u 2023. smjer fiskalne politike biti ekspanzivan (–0,8 % BDP-a), u kontekstu visoke inflacije. To je u skladu s kontrakcijskim smjerom fiskalne politike u 2022. (+0,9 % BDP-a). Predviđa se da će

---

17 Iznos predstavlja razinu godišnjih proračunskih troškova tih mjera, uključujući tekuće prihode i rashode te, prema potrebi, mjere za kapitalne rashode.

18 Preporuka Vijeća od 12. srpnja 2022. o Nacionalnom programu reformi Litve za 2022. i davanje mišljenja Vijeća o Programu stabilnosti Litve za 2022., *SL C 334, 1.9.2022., str. 120.*.

19 Na temelju Komisijine proljetne prognoze 2023. procjenjuje se da će srednjoročni (prosječni desetogodišnji) potencijalni rast proizvodnje Litve, korišten za mjerenje smjera fiskalne politike, iznositi 14,0 % u nominalnom smislu.

rast primarnih tekućih rashoda koje financira država (bez diskrecijskih mjera na strani prihoda) u 2023. imati kontrakcijski učinak od 0,4 % BDP-a na smjer fiskalne politike. Ukupno gledajući, predviđeni rast primarnih tekućih rashoda koje financira država u skladu je s Preporukom Vijeća. Predviđa se da će rashodi financirani bespovratnim sredstvima iz Mehanizma za oporavak i otpornost i sredstvima drugih fondova EU-a u 2023. iznositi 2,0 % BDP-a, a da će ulaganja koja financira država imati ekspanzivan učinak na smjer fiskalne politike od 0,1 postotni bod[20]. Zato Litva planira financirati dodatna ulaganja sredstvima iz Mehanizma za oporavak i otpornost i drugih fondova EU-a i predviđa se da će očuvati ulaganja koja financira država. Planira financirati javna ulaganja za zelenu i digitalnu tranziciju te za energetsku sigurnost, kao što su ulaganja u razvoj lokalnih obnovljivih izvora energije te izgradnja infrastrukture za skladištenje električne energije, što će olakšati nastojanja Litve da se isključi s elektroenergetske mreže koja je sinkronizirana sa sustavima Rusije i Bjelarusa. Ti projekti ulaganja djelomično se financiraju iz Mehanizma za oporavak i otpornost i drugih fondova EU-a.

(22) Prema Programu stabilnosti očekuje se da će se deficit opće države smanjiti na 1,7 % BDP-a u 2024. Smanjenje u 2024. uglavnom je rezultat postupnog ukidanja mjera donesenih radi ublažavanja gospodarskih i socijalnih posljedica povećanja cijena energije. Prema Programu stabilnosti očekuje se da će se krajem 2024. udio duga opće države u BDP-u smanjiti na 37,7 %. Na temelju mjera politike poznatih na datum zaključenja prognoze, u Komisijinoj proljetnoj prognozi 2023. predviđa se državni deficit od 1,4 % BDP-a u 2024. To je niže od deficita predviđenog u Programu stabilnosti, uglavnom zbog nižih rashoda države za intermedijarnu potrošnju i snažnijeg nominalnog BDP-a. U Komisijinoj proljetnoj prognozi 2023. predviđa se sličan udio duga opće države u BDP-u od 36,6 % krajem 2024.

(23) U Programu stabilnosti predviđa se postupno ukidanje mjera energetske potpore u 2024. Komisija također pretpostavlja postupno ukidanje skoro svih mjera energetske potpore (neto trošak u iznosu od 0,1 % BDP-a u 2024.). Te se procjene temelje na pretpostavci da neće biti novih povećanja cijene energije.

(24) Litva u Programu planira u 2023. ostvariti srednjoročni proračunski cilj, odnosno strukturni proračunski saldo od –1,0 % BDP-a[21], te ga zadržati tijekom ostatka programskog razdoblja. Na temelju Komisijine proljetne prognoze 2023. predviđa se da će strukturni saldo iznositi –0,6 % BDP-a u 2023. i –0,3 % BDP-a u 2024., što je iznad srednjoročnog proračunskog cilja. Razborita fiskalna politika u 2024. doprinijet će i smanjenju temeljne inflacije, koja je znatno iznad prosjeka europodručja i koja bi, ako se nastavi, mogla dovesti do gubitaka konkurentnosti.

(25) Uz pretpostavku nepromijenjenih politika, u Komisijinoj proljetnoj prognozi 2023. predviđa se rast neto primarnih rashoda koje financira država od 2,7 % u 2024.

(26) Prema Programu stabilnosti očekuje se da će se državna ulaganja smanjiti s 4,0 % BDP-a u 2023. na 3,9 % BDP-a u 2024. Niža ulaganja posljedica su nižih ulaganja koja financira država i nižih ulaganja koja financira EU.

---

[20] Predviđa se da će učinak ostalih kapitalnih rashoda koje financira država biti ekspanzivan i iznositi 0,2 postotna boda BDP-a.

[21] Strukturni saldo (ciklički prilagođen saldo bez jednokratnih i privremenih mjera) koji je Komisija ponovno izračunala koristeći se zajednički dogovorenom metodologijom upućuje na strukturni deficit od 0,6 % BDP-a u 2023. i 0,2 % u 2024.

(27) U Programu stabilnosti navedeni su srednjoročni fiskalni ciljevi do 2026. Prema Programu se očekuje da će se deficit opće države postupno smanjiti na 1,4 % BDP-a u 2025. te na 0,9 % do 2026. Stoga se predviđa da će deficit opće države tijekom trajanja Programa ostati ispod 3 % BDP-a. Prema Programu stabilnosti očekuje se da će se udio duga opće države u BDP-u povećati s 37,7 % BDP-a krajem 2024.na 38,6 % BDP-a do kraja 2026.

(28) Litavski porezni prihodi kao udio u BDP-u znatno su ispod prosjeka EU-a, što ograničava financiranje dostupno za javne rashode za zdravstvenu zaštitu, socijalnu zaštitu i opće javne usluge. Razlika u porezu na dodanu vrijednost (razlika između očekivanih prihoda od PDV-a i naplaćenih iznosa) još je uvijek među najvišima u EU-u, iako preliminarne procjene pokazuju da se možda znatno smanjio u 2021. U 2021. su prihodi od poreza na nekretnine, koji su među porezima najmanje štetnima za rast, iznosili samo 0,3 % BDP-a, oko sedam puta manje od prosjeka EU-a. Naplata poreza na dobit u Litvi bila je upola manja od prosjeka EU-a (kao udio u BDP-u), Litva je imala jedan od najnižih poreza na promet u EU-u i jedna je od rijetkih država članica koja nema godišnji porez na automobile. Javna potrošnja na socijalnu zaštitu povećala se u razdoblju 2015.–2021., ali je i dalje znatno ispod prosjeka EU-a. To znači relativno niske razine i ograničenu pokrivenost socijalnih naknada, sa starosnim mirovinama koje su među najnižim u EU-u u odnosu na dohodak od rada. Rashodi za opće javne usluge osobito su niski, gotovo pola financijskih sredstava (kao postotka BDP-a) u odnosu na prosjek EU-a. Neadekvatna financijska sredstva za zdravstvenu zaštitu imaju za posljedicu duga čekanja i visoke razine nezadovoljenih potreba za medicinskom skrbi, visoke dodatne troškove za pacijente i nemogućnost ponude konkurentnih plaća zdravstvenim djelatnicima. Litva je u razdoblju 2021.–2023. uvela više većih trajnih mjera za rashode (kao što su povećanja plaća u javnom sektoru, mirovina i drugih socijalnih naknada) koje nisu usklađene s odgovarajućim financijskim mjerama, što dugoročno može predstavljati rizik za financijsku održivost Litve.

(29) U skladu s člankom 19. stavkom 3. točkom (b) i kriterijem 2.2. iz Priloga V. Uredbi (EU) 2021/241, plan za oporavak i otpornost sadržava opsežan skup reformi i ulaganja koji se međusobno nadopunjuju i trebaju se provesti do 2026. Provedba plana za oporavak i otpornost Litve dobro napreduje. Litva je 30. studenoga 2022. podnijela prvi zahtjev za plaćanje. Komisija je donijela pozitivnu ocjenu za 31 od 33 ključne etape, koje obuhvaćaju šest od sedam komponenti plana, dok je za dvije ključne etape povezane s poreznim reformama ocijenjeno da nisu ostvarene u zadovoljavajućoj mjeri. Komisija je stoga pokrenula postupak suspenzije plaćanja kojim se Litvi daje dodatno vrijeme da ispuni te ključne etape, a može primiti djelomičnu isplatu u iznosu od 542,3 milijuna EUR (ne uključujući pretfinanciranje) povezano s ključnim etapama koje su ostvarene u zadovoljavajućoj mjeri. Zbog objektivnih okolnosti povezanih s povećanjima cijena energije i građevinskih materijala te ograničenja lanca opskrbe zbog ruske agresije na Ukrajinu, Litva namjerava podnijeti izmjene plana, kao i poglavlje plana REPowerEU radi ubrzanja dekarbonizacije gospodarstva i smanjenja ovisnosti o fosilnim gorivima. Litva je u skladu s člankom 14. stavkom 6. Uredbe (EU) 2021/241 30. ožujka 2023. obavijestila o namjeri da iz Mehanizma za oporavak i otpornost zatraži dodatnu potporu u obliku zajma u iznosu od 1 800 000 000 EUR. Brzo uključivanje novog poglavlja o planu REPowerEU u plan za oporavak i otpornost omogućit će financiranje dodatnih reformi i ulaganja za potporu strateškim ciljevima Litve u području energetike i zelene tranzicije. Sustavno i učinkovito uključivanje lokalnih i regionalnih tijela, socijalnih partnera i drugih relevantnih dionika i dalje je važno za uspješnu provedbu plana za oporavak i otpornost, kao i

drugih ekonomskih politika i politika zapošljavanja izvan okvira tog plana, kako bi se osigurala opća odgovornost za cjelokupni program politike.

(30) Komisija je sve programske dokumente kohezijske politike Litve odobrila u 2022. Brza provedba programâ kohezijske politike uz komplementarnost i sinergiju s planom za oporavak i otpornost, uključujući poglavlje o planu REPowerEU, iznimno je važna za zelenu i digitalnu tranziciju, povećanje gospodarske i socijalne otpornosti te uravnotežen teritorijalni razvoj u Litvi

(31) Osim gospodarskih i socijalnih izazova obuhvaćenih planom za oporavak i otpornost, Litva se suočava s brojnim dodatnim izazovima koji se odnose na zdravstveni sustav, socijalne usluge i socijalno stanovanje, energetiku i zelenu tranziciju.

(32) Zdravstveni ishodi u Litvi pokazuju da je očekivani životni vijek jedan od najnižih u EU-u. Stope smrtnosti od bolesti koje se mogu liječiti i spriječiti i dalje su visoke u Litvi u odnosu na prosjek EU-a. Litva ima visoku razinu boravaka u bolnici koji su se mogli izbjeći i jednu od najvećih stopa smrtnosti od suicida u EU-u. To ukazuje na nužnost poboljšanja učinkovitosti zdravstvene zaštite i potrebu za više preventivnih mjera u zdravstvenoj zaštiti Litve. Izazovi u sektoru zdravstva pogoršani su zbog manjka radne snage, neusklađenosti vještina i nejednake raspodjele zdravstvenih djelatnika, što ograničava pristup primarnoj zdravstvenoj zaštiti i pružanje te zaštite. Plan za oporavak i otpornost Litve uključuje važne mjere kao što su reforma kojom će se transformirati mreža bolnica i hitne medicinske službe, kao i ulaganja u modernizaciju zdravstvenih objekata i izgradnju infrastrukture za klastere centara za zarazne bolesti. Očekuje se da će te mjere, nakon što se provedu, pomoći u prevladavanju nekih od ključnih izazova. Međutim, uz mjere iz plana za oporavak i otpornost potrebni su dodatni napori za dodatno jačanje primarne zdravstvene zaštite i proširenje preventivne zdravstvene zaštite, među ostalim radi jačanja otpornosti zdravstvenog sustava.

(33) Planiranje i pružanje socijalnih usluga otežava to što općine dovoljno ne uključuju nevladine organizacije kao i neučinkovita integracija socijalne pomoći i strukovnog osposobljavanja u aktivne politike tržišta rada, posebno u pogledu nezaposlenih osoba. Litva je ostvarila određeni napredak dovršetkom pilot-projekata u nekim općinama o pružanju integriranih usluga za nezaposlene te je izdana preporuka svim općinama da metodologiju za te projekte primijene na svoje programe promicanja zapošljavanja od 2023. To je korak u pravom smjeru, ali učinak se tek treba vidjeti i potrebni su daljnji napori. Plan za oporavak i otpornost uključuje važne mjere kao što su reforma programa zajamčenog minimalnog dohotka i sustava poreznih olakšica te povećanje pokrivenosti osiguranjem u slučaju nezaposlenosti. Očekuje se da će te mjere, nakon što se provedu, pomoći u prevladavanju nekih od ključnih izazova u području socijalne zaštite. Međutim, uz mjere iz plana za oporavak i otpornost potrebni su dodatni napori kako bi se poboljšalo planiranje i pružanje socijalnih usluga.

(34) Pristup socijalnom stanovanju u Litvi je ograničen. Krajem 2022. oko 9 700 obitelji (gotovo 19 000 ljudi) čekalo je socijalne stanove, a prosječno je vrijeme čekanja 5,85 godina. Opća kvaliteta socijalnog stanovanja i dalje je niska. Iako je Litva poduzela određene mjere reformi u području socijalnog stanovanja, uključujući pravo na davanje prednosti jednoroditeljskim obiteljima, povećanjem granica dohotka i imovine pri procjeni prihvatljivosti i dodavanjem posebnih odredbi u slučaju nacionalne hitne situacije ili karantene, nedostaje opća strategija o tome kako riješiti te kronične nedostatke i povećati kvalitetu socijalnog stanovanja.

(35) Nakon ruske invazije na Ukrajinu Litva je uspješno prekinula uvoz plina, nafte, električne energije i ugljena iz Rusije, preusmjeravanjem uvoza energije putem terminala za ukapljeni prirodni plin u Klaipėdi, naftnog terminala u Būtingėu, nove plinske interkonekcije s Poljskom, poboljšane interkonekcije s Latvijom i postojećih elektroenergetskih interkonekcija s Poljskom, Latvijom i Švedskom. U Litvi je od kolovoza 2022. do ožujka 2023. potrošnja prirodnog plina smanjena za 41 % u odnosu na prosječnu potrošnju plina u istom razdoblju u proteklih pet godina, što je više od ciljnog smanjenja od 15 %, uglavnom zbog pada u potražnji plina od njezine kemijske industrije, što je posljedica velikog porasta cijena energije. Litva bi mogla nastaviti privremeno smanjivati potražnju za plinom do 31. ožujka 2024.[22] Ipak, Litva i dalje pri opskrbi energijom u velikoj mjeri ovisi o uvozu. Uvozi približno dvije trećine svojih bruto potreba za električnom energijom te gotovo svu naftu i plin. Osim toga, nafta i plin čine tri četvrtine u strukturi izvora energije Litve.

(36) Velika potražnja za energijom posljedica je velikog i starog voznog parka, s nedovoljno iskorištenim javnim prijevozom i željeznicom, velikog broja energetski neučinkovitih zgrada i energetski vrlo intenzivnih industrija. Na industriju je prije energetske krize otpadalo 58 % ukupne potrošnje plina u Litvi. Dodatnim naporima za smanjenje energetskog intenziteta u tim sektorima, promicanjem industrijske transformacije, uključujući inovativne proizvodne procese, i daljnjim promicanjem uporabe obnovljivih izvora energije smanjila bi se ovisnost Litve o uvozu energije. Inicijative za odabir vozila koja manje onečišćuju i dalje su slabe u Litvi, a javni sustav prijevoza je rascjepkan i na njega utječe nedostatak koordinacije. Stoga promicanje prijevoznih sredstava koja manje onečišćuju i dalje ostaje prioritet. Istodobno su stope obnove višestambenih zgrada i dalje preniske da bi se postigli ciljevi klimatske neutralnosti u sektoru do 2050. To upućuje na potrebu za poboljšanim procedurama i inicijativama za obnovu i za potporu kapaciteta privatnog sektora za vođenje projekata obnove. Litva i dalje ima jedan od najlošijih rezultata u EU-u kad je riječ o energetskom siromaštvu, što se može dodatno pogoršati ako dođe do još jednog održivog povećanja cijena energije i ako se nastavi spor ritam obnove.

(37) Elektroenergetska mreža Litve, kao i drugih baltičkih država članica, i dalje je izložena, jer je sinkronizirana s elektroenergetskom mrežom BRELL. Regionalna sinkronizacija elektroenergetske mreže s ostatkom EU-a napreduje, ali još se treba dovršiti (dovršetak se očekuje do 2025.). Za to je nužna suradnja s Latvijom i Estonijom. Litva povećava domaću proizvodnju energije; poduzela je korake za racionalizaciju postupaka izdavanja dozvola i poticanje proizvodnje električne energije iz energije iz obnovljivih izvora, što je uzrokovalo velika povećanja kapaciteta proizvodnje solarne energije i energije vjetra u razdoblju od 2020. do 2021. Ipak, ciljevi za smanjenje emisija stakleničkih plinova i povećanje korištenja energije iz obnovljivih izvora i energetske učinkovitosti u Litvi trebaju biti ambiciozniji radi usklađenja s ciljevima paketa „Spremni za 55 %”.

(38) Manjak radne snage i vještina u sektorima i zanimanjima koji su važni za zelenu tranziciju, uključujući prerađivačku industriju, uvođenje i održavanje tehnologija s nultom neto stopom emisija, stvara prepreke prelasku na gospodarstvo s nultom neto stopom emisija. Visokokvalitetni sustavi obrazovanja i osposobljavanja prilagođeni promjenjivim potrebama tržišta rada i ciljane mjere usavršavanja i prekvalifikacije bitni su za smanjenje nedostatka vještina te promicanje uključivanja na tržište rada i preraspodjele radne snage. Da bi se iskoristio potencijal ponude radne snage, te mjere

[22] Uredba Vijeća (EU) 2022/1369 i Uredba Vijeća (EU) 2023/706.

moraju biti dostupne, posebno za pojedince te u sektorima i regijama na koje će zelena i digitalna tranzicija najviše utjecati. Od 2015. se stopa slobodnih radnih mjesta povećala u većini ključnih sektora, kao što je građevinarstvo (od 0,8 % do 1,5 % u 2021.) i proizvodnja (od 1,4 % do 1,8 % u 2021.). Međutim, ta je stopa u 2021. još uvijek bila ispod prosjeka EU-a od 3,6 %, odnosno 1,9 %. Posljednjih je godina u Litvi prijavljen manjak radne snage u 28 zanimanja za koja su potrebne specifične vještine ili znanja za zelenu tranziciju. Osobito je manjak radne snage prijavljen kao jedan od čimbenika koji je ograničavao proizvodnju u industriji i građevinarstvu u 2022.

(39) Uzimajući u obzir Komisijinu ocjenu, Vijeće je ispitalo Program stabilnosti za 2023. i njegovo je mišljenje[23] navedeno u preporuci 1. u nastavku.

(40) Imajući u vidu blisku međusobnu povezanost gospodarstava država članica europodručja i njihov zajednički doprinos funkcioniranju ekonomske i monetarne unije, Vijeće je državama članicama europodručja preporučilo da, među ostalim u okviru svojih planova za oporavak i otpornost, poduzmu sljedeće: i. očuvaju održivost duga i suzdrže se od pružanja široke potpore ukupnoj potražnji u 2023., bolje usmjere fiskalne mjere poduzete za ublažavanje posljedica visokih cijena energije i razmotre odgovarajuće načine za postupno ukidanje potpore kad se smanje pritisci na cijene energije; ii. održavaju visoku razinu javnih ulaganja i promiču privatna ulaganja radi potpore zelenoj i digitalnoj tranziciji; iii. omoguće kretanja plaća kojima se ublažava gubitak kupovne moći i pritom ograniče sekundarne učinke na inflaciju, dodatno poboljšaju aktivne politike tržišta rada i rješavaju probleme nedostatka vještina; iv. unaprijede poslovno okruženje i osiguraju da potpora poduzećima za energiju bude troškovno učinkovita, privremena, usmjerena na poduzeća koja su sposobna opstati te da se njome zadrže poticaji za zelenu tranziciju; i v. očuvaju makrofinancijsku stabilnost i prate rizike te nastave raditi na dovršetku bankovne unije. Za Litvu, preporuke 1. 2., 3. i 4. doprinose provedbi prve, druge i treće preporuke za europodručje.

PREPORUČUJE da Litva u 2023. i 2024. poduzme mjere čiji je cilj:

1. Postupno ukinuti mjere energetske potpore koje su na snazi do kraja 2023. Budu li zbog novih povećanja cijena energije potrebne mjere potpore, osigurati da budu usmjerene na ranjiva kućanstva i poduzeća, fiskalno pristupačne te da potiču smanjenje potrošnje energije.

   Uz održavanje dobre fiskalne pozicije u 2024., očuvati javna ulaganja koja financira država i osigurati učinkovitu apsorpciju bespovratnih sredstava iz Mehanizma za oporavak i otpornost i drugih fondova EU-a, osobito radi promicanja zelene i digitalne tranzicije. U razdoblju nakon 2024. nastaviti provoditi ulaganja i reforme koji potiču veći održivi rast te zadržati razboritu srednjoročnu fiskalnu poziciju.

   Ojačati adekvatnost zdravstvene i socijalne zaštite i poboljšati opće javne usluge.

2. Nastaviti stabilnu provedbu plana za oporavak i otpornost i brzo finalizirati poglavlje o planu REPowerEU kako bi ga što prije počela provoditi. Nastaviti brzu provedbu programa kohezijske politike uz komplementarnost i sinergiju s planom za oporavak i otpornost.

3. Ojačati primarnu zdravstvenu zaštitu i proširiti preventivnu zdravstvenu zaštitu, među ostalim radi jačanja otpornosti zdravstvenog sustava. Poboljšati planiranje i

[23] U skladu s člankom 5. stavkom 2. i člankom 9. stavkom 2. Uredbe Vijeća (EZ) br. 1466/97.

pružanje socijalnih usluga. Poboljšati pristup socijalnom stanovanju i njegovu kvalitetu.

4. Dodatno smanjiti ovisnost o fosilnim gorivima i uvoznoj energiji, za što je potrebno ubrzati uvođenje energije iz obnovljivih izvora, osobito osigurati dostatni kapacitet i pristup mreži, osigurati transformaciju i dekarbonizaciju industrijske proizvodnje, povećati korištenje javnog i održivog prometa, povećati energetsku učinkovitost zgrada, kao i smanjiti energetsko siromaštvo. Osigurati dostatni kapacitet elektroenergetskih interkonekcija kako bi se povećala sigurnost opskrbe, nastavljajući pravovremenu sinkronizaciju s EU-ovom elektroenergetskom mrežom. Pojačati napore na razini politika usmjerene na pružanje i stjecanje vještina potrebnih za zelenu tranziciju.

Sastavljeno u Bruxellesu

Za Vijeće
Predsjednik